

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. Теодора Николаева Евтимова, д.оз.

Катедра „Здравни грижи“, Филиал Шумен, Медицински университет – Варна

на дисертационен труд на тема:

„Компетенции и дейности на медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип“

на Теодора Радева Димитрова

докторант в редовна форма на обучение

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“

в област на висшето образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление

7.4.Обществено здраве по специалност: „Управление на здравни грижи“

Със Заповед № Р-109-428/04.12.2024г. на Ректора на Медицински университет – Варна съм определена за член на Научно жури, а съгласно Протокол №1/12.12.2024г. - за рецензент по процедура за придобиване на ОНС „Доктор“ на асистент Теодора Радева Димитрова - докторант в редовна форма на обучение в докторска програма „Управление на здравни грижи“.

Данни за процедурата

Асистент Теодора Радева Димитрова, е зачислена със Заповед на Ректора на Медицински университет – Варна № Р-109-531/02.12.2021г., като докторант в редовна форма на обучение в докторска програма „Управление на здравни грижи“ в Катедра „Здравни грижи“, Факултет обществено здравеопазване на Медицински университет – Варна, с научен ръководител - проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.

Представени са протоколи за успешно положени изпити за докторантски минимум от 25.04.2023г., в изпълнение на Заповед № Р-109-231/10.04.2023г.на Ректора на МУ-Варна и владее на чужд език ниво В1, съгласно Заповед № Р -100-433/26.07.2022г.

На основание решение на Катедрен съвет на катедра „Здравни грижи“, ФОЗ за готовността за публична защита от 12.11.2024г. и решение на Факултетен съвет на ФОЗ, ас. Теодора Радева Димитрова е отчислена с право на защита със Заповед № Р-109-428/04.12.2024г. на Ректора на МУ - Варна.

Биографични данни и кариерно развитие на докторанта

Теодора Радева Димитрова завършва полувисше медицинско образование по специалност „Медицинска сестра“ в Полувисш медицински институт – Шумен (1997г.), а през 2000г. „бакалавър“ по „Социална педагогика“ в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“. През 2019г. придобива ОКС „магистър“ по специалност „Управление на здравните грижи“ в Медицински университет – Варна. През 2022г. придобива специалност „Клинична социална работа“.

Началото на професионалния ѝ стаж започва през 1997г. в ЦСМП – Шумен, в последствие работи в УНГ към „МБАЛ – Шумен“ АД. През 2013г. започва работа в СБАЛК Мадара ЕАД, Шумен, като ангиографска медицинска сестра.

От 2020г. след конкурс е назначена на длъжност „асистент, висше училище“ в катедра „Здравни грижи“, Филиал Шумен към Медицински университет - Варна. В катедрата ас. Димитрова провежда упражнения по дисциплини, формиращи професионални практически умения, клинична практика и преддипломен стаж на студенти от специалност „Медицинска сестра“.

Има участия в международни и национални конференции, форуми и семинари .

Публикациите на ас. Теодора Димитрова са в списание „Здравни грижи“ и електронни сборници с доклади от научни форуми.

Член на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи, Българската асоциация по общественото здраве и Европейската асоциация по общественото здраве(2020г.)

Владее руски език – писмено и говоримо.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд, представен от ас. Теодора Димитрова, е разработен в обем от 147 страници, със стандартната за професионалното направление структура, в пет глави (I.Литературен обзор – актуалност на проблема; II.Цел, задачи и методология; III.Резултати и обсъждане; IV.Модел на съвременна инвазивна кардиологична медицинска сестра; V.Изводи, приноси, предложения и препоръки), библиография и 6 приложения. Постигнат е добър баланс между отделните части.

Научната разработка и нейните резултати са онагледена с 61 фигури и 19 таблици. Библиографската справка включва 171 литературни източника, от които 45 са на кирилица, 104 на латиница и 23 интернет източника.

Актуалност на темата

Докторантката е насочила своя научен интерес към актуален, както медицински, така и социално значим проблем в контекста на осъзната необходимост от повишаване на компетенциите и разширяване на дейностите на медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип. В този смисъл, дисертационният труд е с потенциал за реална практическа приложимост на резултатите.

Инвазивната кардиология в България е сравнително млад, но развиващ се сектор в здравеопазването, който допринася за здравето и качеството на живот на пациентите със сърдечносъдови заболявания. С напредъка в технологиите и обучението на специалистите, този сектор може да предложи висококачествено лечение и да помогне за намаляване на смъртността от сърдечни заболявания.

Темата на дисертацията е актуална и поради факта, че авторката предлага цялостен подход за включване на медицинската сестра в инвазивния кардиологичен екип.

Въз основа на направен анализ на сертифициране и обучение на инвазивната медицинска сестра в САЩ, Австрия, Нова Зеландия, някои страни от Европа и България, направеното собствено проучване и на базата на собствен клиничен опит, ас. Теодора Димитрова представя собствено разработен **Модел на съвременна инвазивна**

кардиологична медицинска сестра и Протокол за дейностите на инвазивната медицинска сестра.

Нарастващата диагностична и терапевтична стойност на инвазивните процедури при пациенти със ССЗ създава предизвикателства за образованието и подготовката на медицинските сестри да практикуват в тази специализирана област. Тази тенденция се превръща в необходимост от прецизно извършени медицински дейности, професионална компетентност и осъществяване на ефективно професионално общуване – предизвикателства пред медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип.

Оценявам дисертационния труд като актуален и дисертабилен.

Литературният обзор представен в **Глава I** разглежда научно обосновано и детайлно медико-социалното значение и класификация на острия миокарден инфаркт, причините и рисковите фактори за възникването му.

В ретроспективен план е представено развитието на инвазивната кардиология в България, започнало от 70-те години на XX век и през следващите десетилетия.

Направен е сравнителен анализ на опита, сертифицирането и обучението на инвазивната медицинска сестра в САЩ, Австрия, Нова Зеландия и някои страни от Европа.

В България пред медицинските сестри практикуващи в инвазивна кардиология, стоят значителни предизвикателства, свързани предимно с. обучението и сертифицирането им, което е важна стъпка към осигуряването на качествена и безопасна грижа – гаранция за професионална подготовка, която предпазва здравето на пациента, подкрепя медицинския персонал и съответства на добрите практики в медицината на международно ниво.

Към всяка медицинската сестра, работеща в инвазивна кардиология се поставят високи изисквания с акцент върху качества като усърдие, надеждност, емоционална стабилност, търпение, умение за работа в екип, креативност, желание за надграждане, и физическа издръжливост. Медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип трябва да бъде високоспециализиран експерт, който да прогнозира и да реагира адекватно в определени ситуации, управлявайки специфична апаратура. Това налага необходимостта от ясни регулации и механизми за създаване на специализирани обучителни програми и сертифициране, които до този момент в България няма.

За разработването на литературния обзор авторката се опира на достатъчно източници, които умело анализира и показва задълбочено познаване на мнение на други автори по избрания от нея проблем.

В **Глава II** е представена целта, задачите и методологията на научното проучване. Целта на дисертационния труд е ясно и точно дефинирана: „*Да се анализират основните компетенции на медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип и на тази база да се предложи оптимизиране на конкретни сестрински дейности чрез разработване на Модел на съвременната инвазивна кардиологична сестра и прилагане на Протокол, целящ минимизиране на допускани грешки.*“

Изведени са осем задачи за постигане на целта, обхващащи всички аспекти на научно-изследователската дейност на докторантката.

Формулирани са три работни хипотези, които съответстват на поставените задачи.

Коректно са представени предмета, обекта, обхвата на проучването в шест лечебни заведения с клиника/отделение по инвазивна кардиология. Организацията на проучването (етапи, дейност извършена от докторанта, приложен инструментариум, време и място) е

представен в табличен вид (табл. 7).

Дизайнът на изследването включва теоретично и емпирично проучване. Генералната съвкупност обхваща **196 респондента**, разпределени в три групи:

- **първа група – пациенти**, планово хоспитализирани в клиника/отделение по инвазивна кардиология (**n=130**)
- **втора група – медицински сестри**, работещи в ангиографски лаборатории в клиника/отделение по инвазивна кардиология (**n=35**)
- **трета група – експерти** - лекари инвазивни кардиолози, старши медицински сестри, работещи в клиника/отделение по инвазивна кардиология (**n=31**)

Инструментариумът е собствено разработен и гарантира надеждност на приложените разнообразни методи (документален, исторически, SWOT анализ на професионалното развитие на медицинската сестра, практикуваща в ангиографска зала, анкетен метод и дълбочинно интервю). С проведено дълбочинно интервю, по предварително подготвен въпросник, е проучено мнението на експерти и старши медицински сестри в областта на инвазивната кардиология относно компетенции и дейности на медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип.

В хода на научно-изследователската дейност е проведен експеримент с изготвен и апробиран в медицинската практика **Протокол за дейностите на инвазивната медицинска сестра**, като част от кардиологичния екип. Протоколът включва основни характеристики, оборудване и процедури извършвани в ангиографска зала. Описани са целите и задачите на протокола, изготвени са алгоритми, на подготовка и дейности на асистираща и стерилната ангиографска медицинска сестра, дейности при кардио-пулмонална ресуситация изготвен е списък на необходимата апаратура, консумативи и медикаменти. Разработен е модел на **Фиш за дейностите по време на СКАГ** (сестринска документация).

Приложените статистически методи (сравнителен анализ, параметрични и непараметрични тестове, дескриптивна статистика, р-нивото на значимост) са подбрани съобразно търсените зависимости, което е предпоставка за тяхната значимост и коректност.

Дисертационният труд представя получените резултати от собствено проучване, структурирани и логически оформени в **Глава III**, след статистическата им обработка.

Представени са социо-демографските характеристики на изследваните групи респонденти.

В тази глава са разгледани предварителната подготовка на медицинските сестри в ангиографска лаборатория и възможността за формиране на професионални компетенции в процеса на учене през целия живот. Показателно висок е делът на анкетираните медицински сестри, които независимо от годините стаж в ангиографска лаборатория са категорично убедени в необходимостта от предварително обучение (91,7%), което ще осигури практическа подготовка, увереност при работа със специфична апаратура и ефективно преодоляване на затруднения в оказване на сестрински грижи.

Анализът на резултатите показва, единно мнение на експерти и медицински сестри, които осъзнават необходимостта от специализирано обучение в реална работна среда, което носи предизвикателства и предоставя възможности за усвояване на познания и манипулативна техника.

Осъзната е и ролята на наставника за адаптацията на медицинските сестри в областта на инвазивната кардиология, според мнението на експерти (65%) и медицински сестри (47,2%)

За да се осигури качество на здравните грижи, е необходимо системно поддържане и усъвършенстване на знанията, уменията и компетентностите на ангиографските медицински сестри чрез включването им в курсове за продължаващо обучение, следдипломни квалификации, колегиуми, семинари и симпозиуми. Важна за анализа на резултатите е експертната оценка, дадена от лекари - инвазивни кардиолози в проведеното дълбочинно интервю за необходимостта от участие в следдипломното обучение (61,3%) и специализация „Инвазивна кардиологична сестра“ на медицинските сестри (32,3%).

Възможности за непрекъснато професионално развитие и повишаване на квалификацията на медицинските сестри, създава Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи чрез организиране на различни форми на поддържащо и продължаващо обучение.

Медицинските университети организират курсове за следдипломна квалификация, насочена към конкретни аспекти на сърдечносъдовата медицина или стажове в ангиографска лаборатория, където медицинските сестри придобиват практически опит под ръководството на опитни специалисти.

Проучена е мотивацията на медицинските сестри за работа в ангиографска лаборатория, разгледана от докторантката като стимул за постигане на професионални успехи. Мотивиращите фактори са различни при двете групи респонденти. За медицинските сестри водещ мотив е добрия микроклимат (38,9%). Важни са и възможността за повишаване на компетентностите (36,1%), усещането за екипност (30,1%) и работата в мултидисциплинарен екип (27,8%). Сравнително нисък е дялът на медицинските сестри, посочили доброто заплащане като мотив (22,2%), което доказва, че не само липсата му е причина за недостига на медицински сестри в здравеопазната система на България.

Експертите изказват различни мнения относно мотивацията на медицинските сестри за започване на работа в ангиографска зала. Преобладаващото мнение на експерти, изразено в дълбочинното интервю е доброто заплащане като мотивиращ фактор за работа, но също и гъвкавото работно време и работата в динамична среда.

Докторантката проучва връзката медицинската сестра - пациент по време на инвазивно изследване и е направен анализ по отношение на:

- *комуникация* - необходима особено по време на процедурата (62,3%). Тя намалява тревожността и стреса по време на инвазивно изследване (жени – 64,7%, мъже – 67,1%).
- *доверие* - от съществено значение за успешното провеждане на инвазивните процедури и за общото благополучие на пациентите. Анализът на резултатите показва, че пациентите имат доверие на медицинските сестри по време на инвазивно изследване (81%), което при пациентите с начално образование е безрезервно (100%).
- *качества, които трябва да притежава медицинската сестра, работеща в ангиографска лаборатория* – пациентите очакват тя да бъде подкрепяща (48,5%), общителна (43,8%), любезна (36,9%) и усмихната (36,4%).

Проучен е профилът на медицинската сестра, чрез дейностите, които тя извършва в ангиографска зала. Тези дейности са свързани с работа в условията на спешност със специфични медицински консумативи и апаратура в стерилни условия. Компетенциите обхващат широк спектър от клинични, технически и комуникативни умения, които гарантират безопасността и успешното провеждане на ангиографските процедури.

В Глава IV докторантката след направен SWOT анализ на професионалното развитие на медицинска сестра, практикуваща в ангиографска зала предлага **Модел на съвременна инвазивна кардиологична медицинска сестра**. Професионализацията на ангиографската сестра изисква баланс между лични качества (отговорност, дисциплина и емпатия) и умения за работа в екип. Натрупаният клиничен опит на ас. Теодора Димитрова, като ангиографска медицинска сестра е намерил отражение в разработения теоретичен Модел на съвременната инвазивна кардиологична сестра, като описание на умения за екипна работа, личностни качества и обучение през целия професионален път. Придобиването на специализация и сертифициране, като елементи на Модела са от решаващо значение за осигуряване на качествена грижа за пациентите, безопасност и ефективност в работата на медицинската сестра.

Значим принос в дисертационния труд на ас. Теодора Димитрова, с практико-приложен характер е разработения и експериментално внедрен в практиката **Протокол за дейностите на инвазивната медицинска сестра**. Експериментът е проведен в отделения/клиники по инвазивна кардиология към университетските МБАЛ – гр. Варна и Русе в продължение на 3 месеца. Като част от сестринската документация е разработен **Финш за дейности по време на СКАГ** (сестринска документация) и **Алгоритми** на дейности на ангиографската медицинска сестра.

След приключване на експеримента е оценена ефективността на Протокола и необходимостта от внедряването му в практиката.

И двете групи респонденти (експерти и медицински сестри) имат нагласа за въвеждане на документация, описваща дейностите на медицинската сестра, работеща в ангиографска зала, въпреки добавяне на допълнителни административни задължения, което ще увеличава натоварването, отговорността и стреса в работния процес на медицинските сестри.

Необходимостта от въвеждане на **Протокол за дейностите на инвазивната медицинска сестра**, описващ последователни стъпки от действия при специфични манипулации, е подкрепен от експерти (83,3%) и медицински сестри (75,0%). Той е ефективен в няколко аспекта:

- гарантира последователност и безопасност при оказване на инвазивни сестрински грижи;
- поддържа високи стандарти на медицинската практика;
- подпомага процеса на адаптация на новопостъпила медицинска сестра в ангиографска зала;
- гарантира рационално използване на ресурси
- повишава координацията на екипа;
- създава възможност медицинските сестри да вземат самостоятелни решения в рамките на своята компетенция, след преодоляване на страха от поемане на отговорност, липсата на опит и по-висока ОКС.

Препоръчвам на ас. Теодора Димитрова да публикува **Протокол за дейностите на инвазивната медицинска сестра**, като възможност да бъде въведен и в други отделения/клиники по инвазивна кардиология.

В Глава V са формулирани 9 извода, произтичащи от проведеното теоретично и емпирично проучване, коректно анализирани, релевантни към поставените задачи в дисертационния труд и служат за основа на направените препоръки към институции в областта на здравеопазването, имащи отношение към разгледаните в дисертационния труд проблеми.

Резултатите от научното проучване очертават приноси с теоретичен и приложно - практически характер, които приемам без забележка.

Авторефератът е структуриран, според изискванията, развит в обем от 53 страници, добре онагледен с високоинформативни фигури и таблици. Отразява напълно съдържанието на дисертационния труд, акцентирайки върху най-важните резултати и изводи от изследването.

Публикации по темата на дисертационния труд

Във връзка с дисертацията са представени три пълнотекстови публикации, свързани с темата на дисертационния труд. В тях докторантката е първи автор (самостоятелен или в авторски колектив), което доказва научно-изследователските интереси на ас. Теодора Димитрова.

Заключение

Дисертационният труд на тема „Компетенции и дейности на медицинската сестра като част от инвазивния кардиологичен екип“ е целенасочена и задълбочена научна разработка, с оглед подобряване на здравната грижа за пациента. Актуална по значение и оригинална по замисъл, дисертацията показва умения за самостоятелно провеждане на научно изследване от ас. Теодора Димитрова.

Дисертацията напълно отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет- Варна.

Въз основа на гореизложеното, давам своята положителна оценка и убедено предлагам на почитаемото научно жури да присъди на ас. Теодора Радева Димитрова, образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4.Обществено здраве, по специалност „Управление на здравни грижи“.

15.01.2025г.

Изготвил реценз:
Доц. Теодора Евтимова, д.оз.

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679